

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

**Dövlət toxum nəzarəti və bitkiçiliyin təşkili şöbəsi
Fitosanitar xidmətlər sektoru**

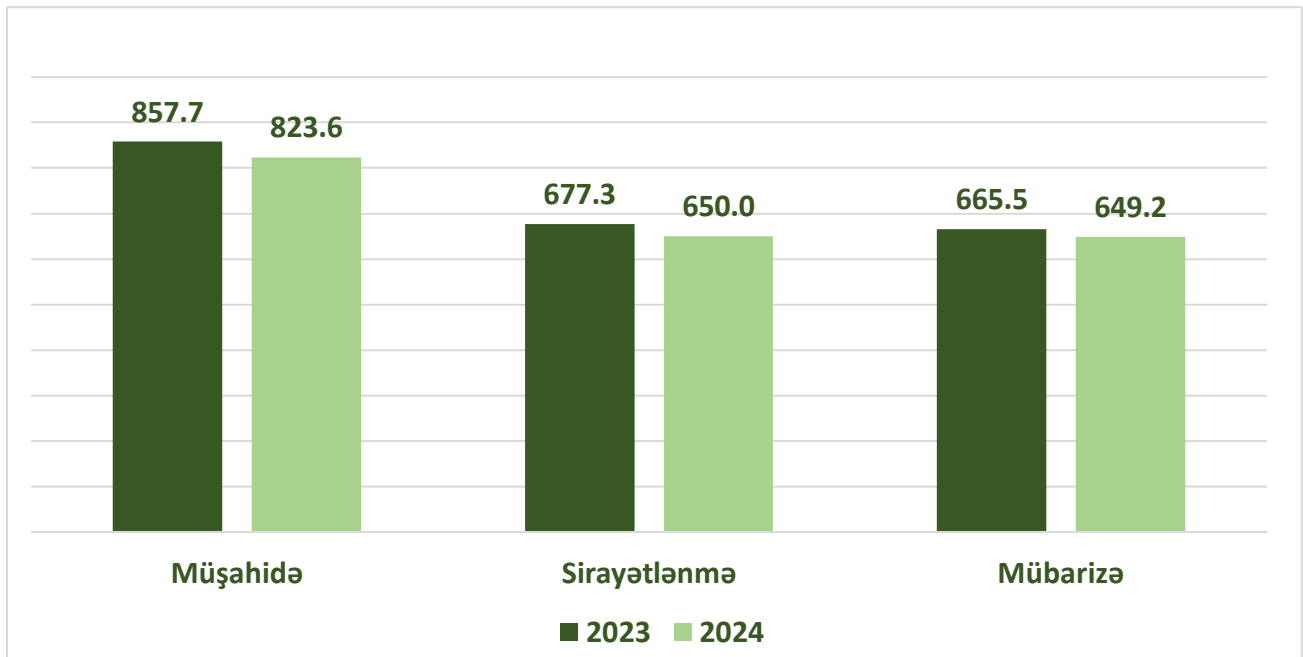
**2024-CÜ İLİN AVQUST AYI ƏRZİNDƏ
RESPUBLİKA ƏRAZİSİNDƏ
MÜŞAHİDƏ EDİLMİŞ FİTOSANİTAR
VƏZİYYƏT VƏ GÖRÜLMÜŞ İŞLƏR**

Xülasə

Arayış Aqrar Xidmətlər Agentliyinin Bitki Mühafizəsi və Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) Mərkəzi tərəfindən ölkə ərazisində müxtəlif növ zərərvericilərlə bağlı aparılmış müşahidə və mübarizə tədbirlərinə dair məlumatlar əsasında hazırlanmışdır. Eyni zamanda bəzi əsas zərərvericilərin çoxillik göstəriciləri üzrə müqayisələr aparılmışdır. Arayış məlumat xarakteri daşıyır.

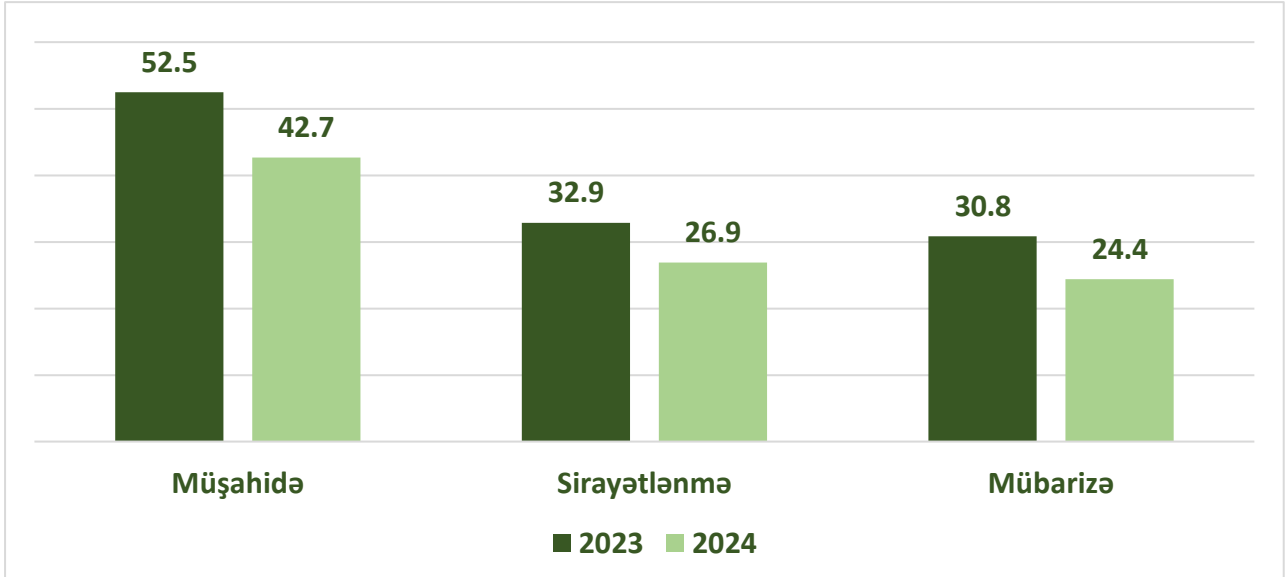
Cari ilin yanvar – avqust aylarında zərərli orqanizmlərlə bağlı ümumilikdə 823,6 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 650,0 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** (78,9%) aşkar edilmiş və 649,2 min hektar sahədə mexaniki bioloji və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 857,7; 677,3 (79,0%) və 665,5 min hektar olmuşdur (**Qrafik 1**).

Qrafik 1. 2023-2024-cü illərin yanvar-avqust ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin avqust ayında ümumilikdə 42,7 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 26,9 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə (63.0%)** aşkar edilmiş və 24,4 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 52,5; 32,9 (sirayətlənmə 62,7%) və 30,8 min hektar olmuşdur (**Qrafik 2**).

Qrafik 2. 2023-2024-cü illərin avqust ayı ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min, ha)

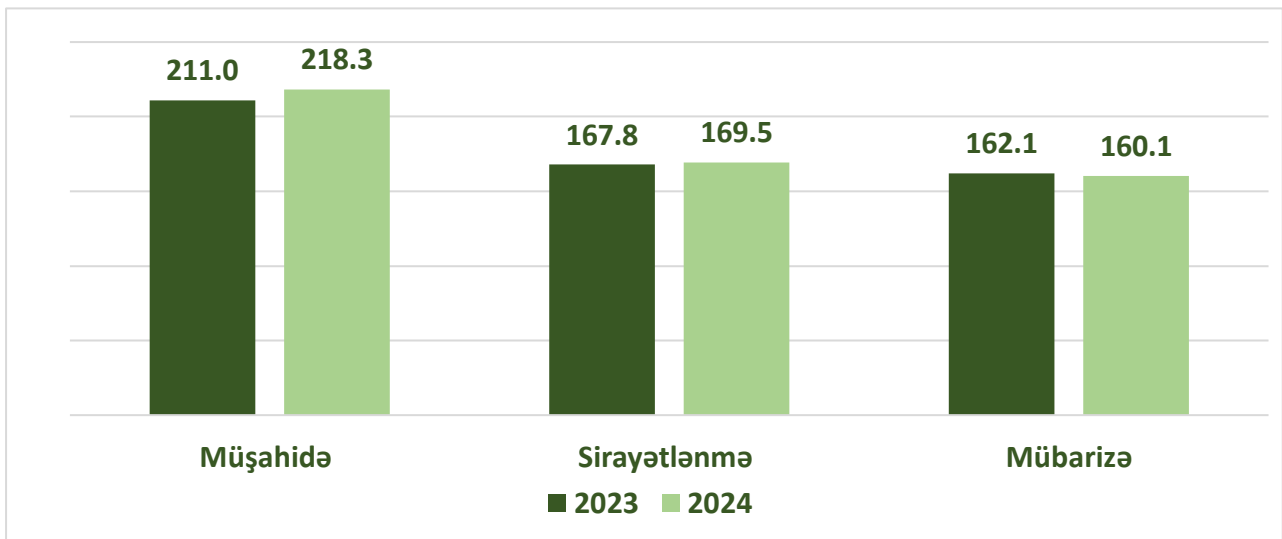

Siçanabənzər gəmiricilər (*Rodentia*)

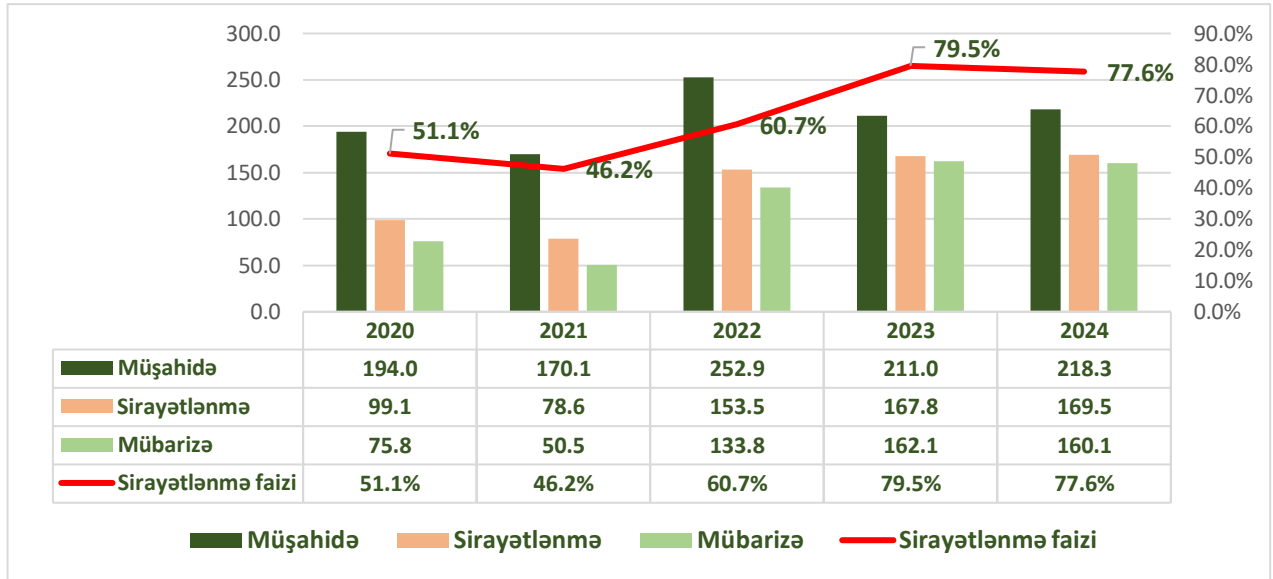
Cari ilin avqust ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1,7 dəfə çox olmuşdur. Beləki, 2023-cü ilin avqust ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi 1,8 min ha təşkil etdiyi halda, 2024-cü ilin avqust ayında bu rəqəm 3,1 min ha təşkil etmişdir.

2024-cü ilin yanvar-avqust aylarında müşahidə aparılmış 218,3 min hektar ərazinin 169,5 min hektarında (77,6%) sirayətlənmə aşkar edilmiş və 160,1 min hektar sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 211,0; 167,8 (79,5%) və 162,1 min hektar olmuşdur (Qrafik 3).

Qrafik 3. 2023-2024-cü illərin yanvar-avqust ayları ərzində siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

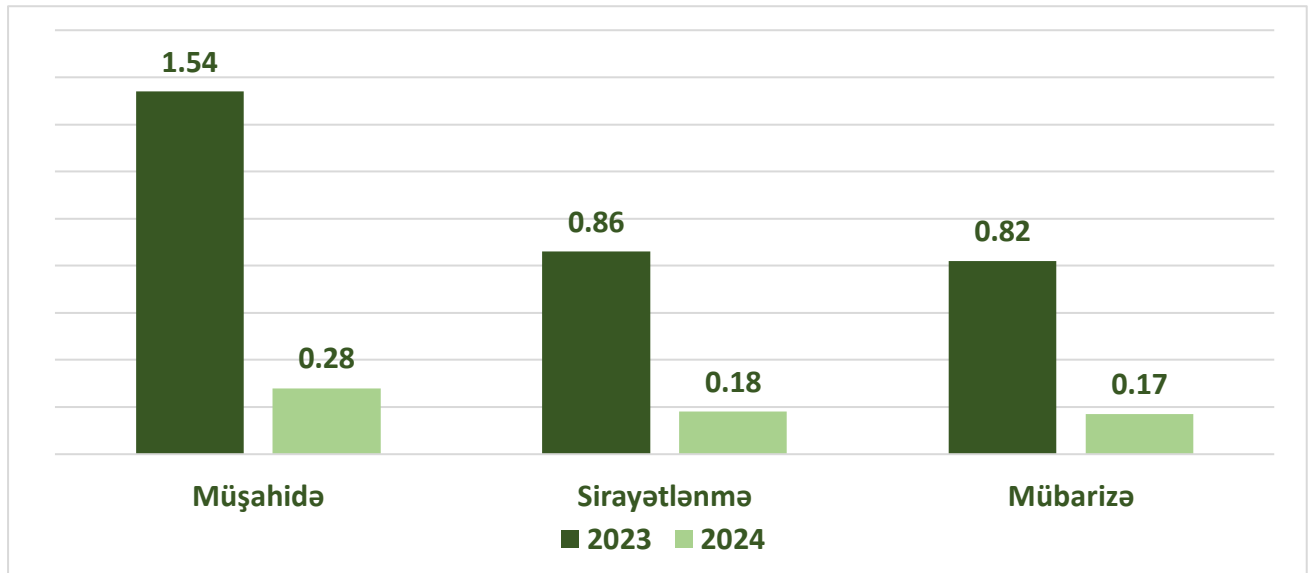
Qrafik 4. 2020-2024-cü illərin yanvar-avqust aylarında siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Alaq otları

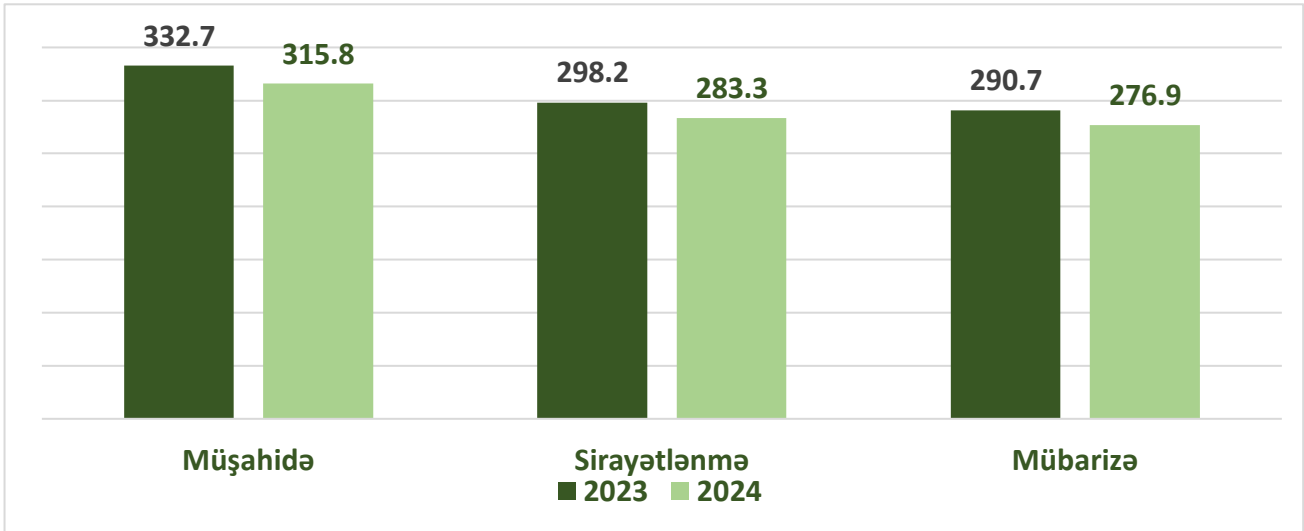
2024-cü ilin avqust ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 0,28 min ha əkin sahəsinin 0,18 min hektarında müxtəlif alaq otları ilə sirayətlənmə (66,3%) aşkar edilmiş və 0,17 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmiş, 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 1,54; 0,86 və 0,82 min ha olmuş, sirayətlənmə 55,8% təşkil etmişdir. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi cari ilin müvafiq dövründə müşahidə sahəsində 5,5, sirayətlənmə sahəsində 4,8, mübarizə sahəsi üzrə isə 4,8 dəfə azalma müşahidə edilmişdir (**Qrafik 5**).

Qrafik 5. 2023-2024-cü illərin avqust ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

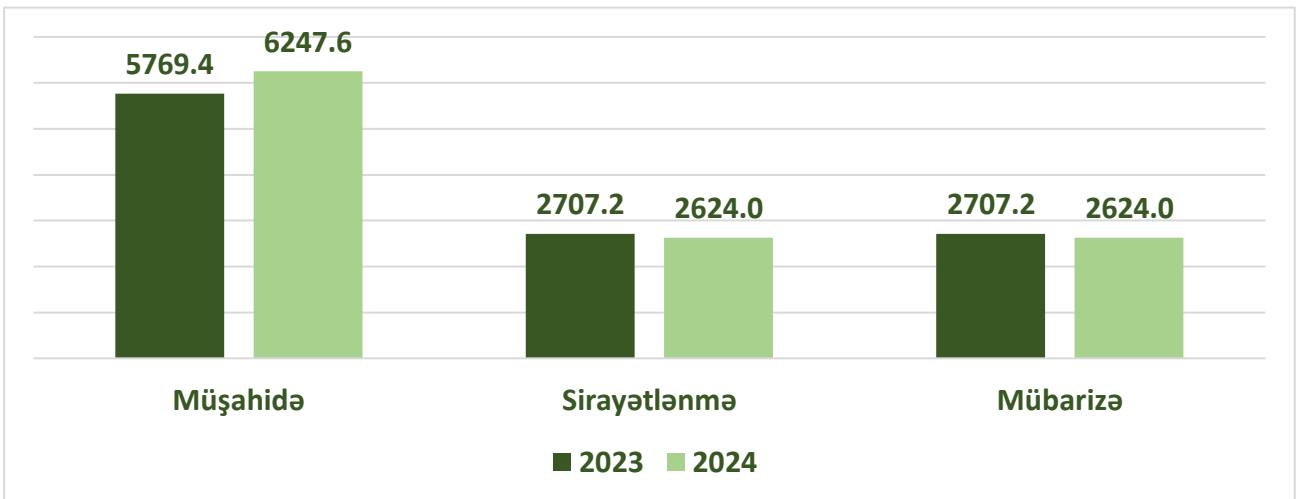
2023 və 2024-cü illərin yanvar-avqust aylarında digər əlaq otları ilə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlərə dair məlumatlar **Qrafik 6**-da verilmişdir.

Qrafik 6. 2023-2024-cü illərin yanvar-avqust ayları ərzində karantin tətbiq edilməyən əlaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

2024-cü ilin avqust ayında **karantin tətbiq edilən əlaq otları** ilə bağlı müşahidə aparılmış 6247,6 hektar sahənin 2624,0 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Sirayətlənmənin 2280,6 hektarını (86,9%) Sarı sarmaşığı, 230,3 hektarını (8,8%) Yovşanyarpaqlı ambroziya, 100,6 hektarını (3,8%) Sürünən kəkə və 12,5 hektarını (0,5%) Tikanlı quşüzümü təşkil etmiş və onlara qarşı müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin müvafiq dövründə isə müşahidələrin aparıldığı 5769,4 ha sahənin 2707,2 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Bunun 1440,5 hektarını (53,2%) Sarı sarmaşığı, 629,5 hektarını (23,3%) Yovşanyarpaqlı ambroziya, 359,2 hektarını (13,2%) isə Tikanlı quşüzümü, 278,1 hektarını (10,3%) Sürünən kəkə, ilə sirayətlənmə təşkil etmişdir (**Qrafik 7**).

Qrafik 7. 2023-2024-cü illərin avqust ayı ərzində karantin tətbiq edilən əlaq otları ilə sirayətlənmə (ha)

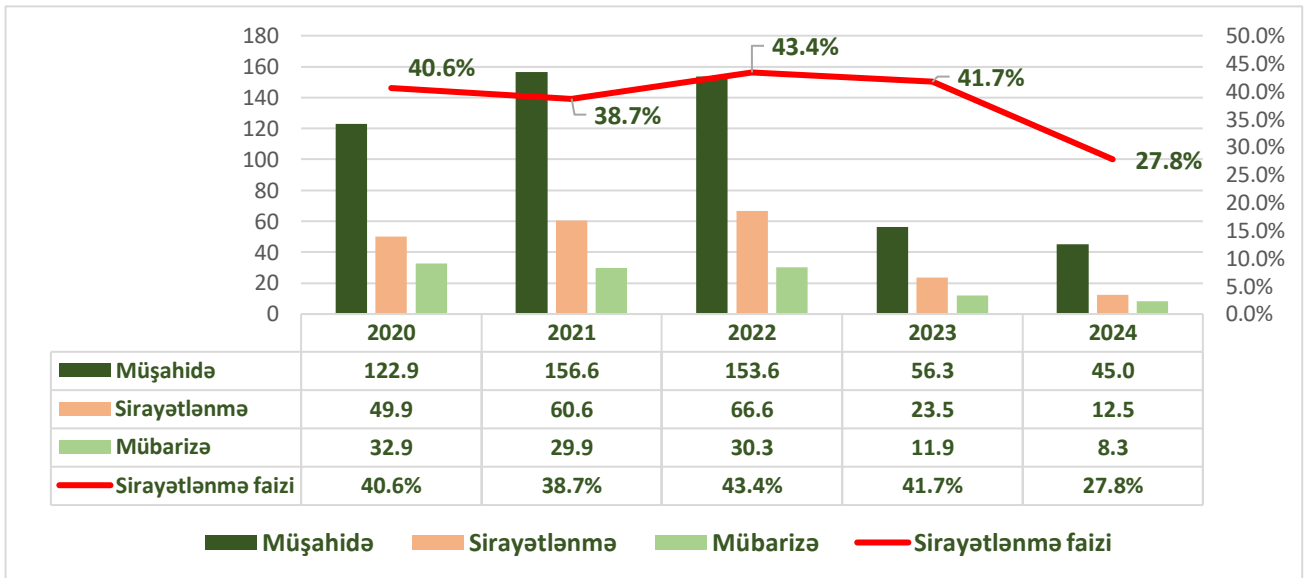

Çəyirtkələr (*Acrididae*)

Ay ərzində çəyirtkələrlə bağlı 1,65 min ha ərazidə aparılan müşahidələr zamanı 0,78 min ha ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 0,33 min ha ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. (2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 5,0 min, 3,7 min və 2,5 min ha olmuşdur). Sirayətlənmə Tovuz (613 ha), Ağstafa (83 ha), Gədəbəy (80 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

2020-2024-cü illərin yanvar-avqust aylarında çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası **Qrafik 8-də** verilmişdir. Qrafikdən də görüldüyü kimi 2023-cü ildən başlayaraq ölkə ərazisində çəyirtkələrlə sirayətlənmədə azalma müşahidə edilməkdədir.

Qrafik 8. 2020-2024-cü illərin yanvar-avqust aylarında çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Ay ərzində meyvə bağlarında ümumilikdə 4,2 min ha ərazidə müxtəlif zərərvericilərə, 2.6 min ha ərazidə isə müxtəlif xəstəliklərə, üzüm bağlarında isə 0,78 min ha ərazidə zərərvericilərə, 0,32 min ha ərazidə xəstəliklərə qarşı kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Pambıq sovkası (*Helicoverpa armigera*)

Ay ərzində pambıq sovkası ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 10,1 min hektar sahənin 8,83 min hektarında sirayətlənmə (87,4%) aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövrü üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 11,9 və 10,5 min ha olmuşdur.

Tor gənəsi (*Tetranychus urticae* Koch)

Pambıq sahələrində 0,13 min ha sahədə aparılmış müşahidələr zamanı 0,91 min ha sahədə Tor gənəsi zərərvericisi ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə

tədbirləri aparılmışdır. Əvvəlki ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 1,44 və 1,2 min ha olmuşdur.

Pambıq bitkisinin digər zərərvericiləri ilə bağlı ay ərzində ümumilikdə 0,28 min ha sahədə müşahidələr aparılmış, 0,28 min ha ərazidə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Karantin tətbiq edilən digər zərərli orqanizmlər

Qəhvəyi mərmər bağacığı (*Halyomorpha halys*)

Qəhvəyi mərmər bağacığı ilə bağlı avqust ayı ərzində 1373,7 hektar ərazidə müşahidələr aparılmış, 4,92 hektar ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 3,49 hektar ərazidə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Yanvar-avqust aylarında ümumilikdə 5342,8 hektar ərazidə müşahidələr aparılmış, 199,7 hektar ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 185,3 hektar ərazidə mexaniki və kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Avstraliya şırımlı yastıcası (*Icerya purchasi Maskell*)

Cari ilin avqust ayında müşahidələrin aparıldığı 267,5 ha sahənin 207,0 hektarında Avstraliya şırımlı yastıcası ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və zərərvericiyə qarşı müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə əsasən Astara (156 ha) və Lənkəran (50,0 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Ümumilikdə yanvar-avqust ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 875,4 və 608,0 ha olmuşdur. Sirayətlənmə əsasən Astara (359,0 ha) Lənkəran (241,0 ha) və Göyçay (7,0 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Tut qalxanlı yastıcası (*Pseudaulacaspis pentagoni Trgkhl-Thetti*)

Aparılmış müşahidələr (66,6 ha) zamanı 10,0 ha sahədə Tut qalxanlı yastıcası ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Avqust ayında zərərverici ilə sirayətlənmə Ağdaş (10 ha) rayonunun ərazisində müşahidə edilmişdir. Yanvar-avqust ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 354,4 və 197,3 ha olmuşdur. Sirayətlənmə Zərdab (55,3 ha), Şəki (40,0 ha), Cəlilabad (35,0), Astara (23 ha), Qax (19 ha) və Lənkəran (15,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə sirayətlənmə üzrə göstəricilər Cəlilabad rayonunda 120,7 ha, Cəbrayıl rayonunda 68,3 ha, Qax rayonunda 52,0 ha, Qubadlı rayonunda 50,0 ha, Lənkəran rayonunda 27,0 ha, Zərdab rayonunda 17,3 ha və Astara rayonunda 5,0 ha olmuşdur.

Kaliforniya qalxanlı yastıcası (*Quadraspidiotus perniciosus*)

Ay ərzində müşahidələrin aparıldığı 113,1 ha sahənin 82,0 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə (72,5%) müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə əsasən Astara (70,0 ha) və Qusar (12,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 51,0 və 25,0 ha olmuşdur. Sirayətlənmə 49,0% təşkil etmişdir və Ağstafa (25,0 ha) rayonunda müşahidə olunmuşdur.

Komstok yastıcası (*Pseudococcus comstocki Kuwana*)

Ay ərzində müşahidələrin aparıldığı 347,4 ha sahənin 248,9 hektarında sirayətlənmə (71,6 %) müşahidə olunmuş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə Astara (166,7 ha) və Lənkəran (82,2 ha) rayonlarının ərazisində aşkar edilmişdir. Yanvar-avqust ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 815,9 ha və 566,4 ha olmuşdur.

2023-cü ilin yanvar-avqust ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 1019,8 və 674,7 ha olmuşdur. eyni dövrdə sirayətlənmə əsasən Lənkəran və Beyləqan rayonlarında aşkar edilmişdir. 2023-cü ilin avqust ayında isə monitorinqlərin aparıldığı 590,1 ha sahənin 430,2 hektarında sirayətlənmə (72,9%) müşahidə olunmuş və sirayətlənmə əsasən Bərdə (206,1 ha), Balakən (100,0 ha), Ağdam (60,4 ha), Lənkəran (31,8 ha) və Astara (30,0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir.

Yaponiya yalançı qalxanlı mumlu yastıcası (*Ceroplastes japonicus Green*)

Ay ərzində aparılmış monitorinqlər (153,7 ha) zamanı Ağdaş (31,0 ha) və Şabran (0,6 ha) rayonunun ərazisində zərərverici ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövrdə sirayətlənmə əsasən Tovuz (62,5 ha), Göyçay (7,0 ha), Göygöl (3,3 ha) və Goranboy (1,5 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir.

Amerika ağ kəpənəyi (*Hyphantria cunea Drury*)

Zərərverici ilə bağlı aparılmış müşahidələr (180,0 ha) zamanı Lənkəran rayonu ərazisində 125,0 ha və Abşeron rayonu ərazisində 12,5 ha sahədə sirayətlənmə aşkar edilmiş və mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

2023-cü ilin eyni dövrdə sirayətlənmə Astara (87,5 ha), Abşeron (2,0 ha) və Lənkəran (1,0 ha) rayonlarının ərazisində aşkar edilmişdir.

Şərq meyvəyeyəni (*Grapholita molesta Busck*)

Ay ərzində zərərverici ilə sirayətlənmə Qax rayonunun ərazisində 19,0 ha və Qusar rayonunun ərazisində 7,7 ha sahədə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Yanvar-avqust aylarında müşahidələrin aparıldığı 169,5 ha sahənin 123,5 hektarında sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə Şəki (71,0 ha), Qax (38,0 ha), Qusar (7,7 ha) və Quba (6,8 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

2023-cü ilin avqust ayında sirayətlənmə Qusar (5,0 ha) və Quba (1,5 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir.

Pomidor lağımlayıcı güvəsi (*Tuta absoluta Meyrick*)

Avqust ayı ərzində Ağdaş (31,0 ha) və Göyçay (4,0 ha) rayonlarının ərazisində sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

2023-cü ilin eyni dövrdə sirayətlənmə Göyçay (2,0 ha), Tovuz (1,26 ha), Füzuli ((1,0 ha) və Samux (0,5 ha) rayonlarının ərazisində aşkar edilmişdir.

2024-cü ilin Yanvar-avqust aylarında müşahidələrin aparıldığı 212,0 ha sahənin 56,0 hektarında sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Ağdaş rayonu ərazisində 31,0 ha, Göyçay rayonu ərazisində 21,0 ha və Samux rayonunun ərazisində isə 4,0 ha sahədə zərərverici müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.